

5448

321. ~~84~~

L-29

321.94
L-29

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԲՈՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՅԻՆ ԻՄԵՐԱՏՈՐԻԱՏԻ ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Պրոլետարները բոլոր երկրներին, միացե՛ք.

ՊՈՒ ԼՍՖԱՐԳ

ԲՈՒՐԺՈՒԱԶԻԱՅԻ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թարգ. քան. ԳԱՐԻԳՈՍԻ.

300
1300

102

ՀՐԵՏԵՐԱԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՅԿՈՒՄ — 1920

2010

6618-425

321
L-29

ՀԱՅԿԱՅԵԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ

300
1300-14

Պատճառներ բոլոր երկրների, միացյալ.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ВОЗВРАТИТЕ КНИГУ НЕ ПОЗЖЕ
обозначенного здесь срока

1003
11760

ԲՈՒՐԺՈՒԱԶԻԱՅԻ

ՀԱՅԴԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թարգ. քան. ԳԱՐԱՆԻ.

ՀԱՅԿԱՅԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ
ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ
ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ ԿԱՐԴԻՆԱԼՆԵՐԻ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՈՒՆԻՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՈՒՆԻՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՈՒՆԻՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

2661

ԲՈՒՐԺՈՒԱԶՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սոցիալիստները, ճիշտ որ չափազանց բաժնի մարդիկ են: Լինելով ինտերնացիոնալիստ—նրանք աւելորդ անդամ առիթ են տալիս բուրժուազիստին մեղադրել նրանց՝ հակառակորդի ձեռին խաղալիք լինելու մատրուցեան մէջ: Նրանք բուրժուազիստին դարձեալ հնարաւորութիւն են տալիս նահատակել իրենց հայրենասիրական զգացումներին համար, ցուցահանել իրենց պաշտաստականութիւնը հայրենիքի թշնամուն ոչնչացնելու և նրա փառքի ու մեծութեան համար աշխատելու: Սոցիալիստների գործելակերպը բաւական անյաջող է: Ինչքան աւելի մեծ ճիգեր են թափում նրանք իրենց միջազգային և ազգային աշխարհայեացքը բացադնելու համար, ինչքան աւելի անխախտ ու զետեղեցիկանում են հայրենասիրութեան ժխտման տեսակէտի վրայ: Նոյնքան աւելի ուժեղանում է բուրժուական գաւազների լարձակումը, նոյնքան աւելի ինքնապատահ ու անվախ է դառնում հայրենիքը պաշտպանող տաղանների դիրքը: 1906 թւի ընտրութիւնների ժամանակ փրանսիայում նրանք ու-

զում էին խաղալ Ֆրանսացիների հայրենասիրական լարերի հետ: Սակայն նրանց վախճանունին վերջ տալու համար օպիալիստները պէտք է թողնեն իրենց խաղաղ ու պաշտպանողական դիրքերը և անցնեն յարձակողականի, պատռեն նրանց գիմակները և ցույց տան բուրժուազիայի հայրենասիրութեան արժէքը:

1. Բուրժուական հայրենասիրութիւնը 1870—71 թ.

Նորադոյն պատմութեան ամբողջ ընթացքում դեռ երբեք այնչափ լաւ առիթ չի եկել բուրժուազիայի համար իր հայրենասիրութիւնը ցուցադրելու, որչափ 1870—71 թ. պատերազմի ժամանակ:

Հանրապետութիւնը յայտարարւած էր: Կայսրութեան բուրժուական հանրապետականները քաղաքային խորհրդարանում ժողովի էին հաւաքւել: Ստրասբուրգը, Մէցը և Փարիզը պաշարւած էին: Հակառակորդին լեւ մղել, նշանակում էր փրկել հայրենիքը և փառքով պարուել երիտասարդ հայրենիքը: Հանրապետականները իշխանութեան գլուխ անցնելով, հպարտութեամբ իրանց անւանեցին «Ազգային պաշտպանութեան կառավարութիւն» և լայ տարարեցին, որ իրանք ոչ մի թիգ հող և բերդերի պատերից ոչ մի բարդի չեն ու չեն:

Բէկմարիում և Սէն—Օրէնում դորժագույնւորներին զնդակարող կայսրութիւնից ազատւած րադիւաւոր բանւորները յուսալով, թէ հանրապետութիւնը բաց կանի ռէֆորմների դարեշրջանը՝ մասսաներով ոտքի, կլան նրան պաշտպանելու համար: Ամենամեծ ոգևորութեամբ համակւած, նրանք ցանկանում էին յարձակւել թշնամու վրայ, նեղքել հակառակորդի շարքերը և միանալով դաւաճներում զօրահաւաքւած բանակներին, պաշարել իրանց պաշարողներին: Բանւորների ոգևորութիւնը այնչափ բուռն էր ու մեծ, որ իրանք՝ բուրժուաները ևս համակւեցին պատերազմական տենդով: Նրանք մասն ազգային դւարդիանների շարքերը, որդէսդի շարժւեն թշնամու վրայ:

Սակայն Փարիզի վրայ արձակւած թնդանութային առաջին ուսմբը սառեցրեց բուրժուազիայի հայրենասիրական թափը: Նրբ Բիսմարկը օկսեց սպառնալ բուրժուազիայի սեփականութեանը, այս վերջինս ահով և սարսափով աղաղակեց.—Թո՛ղ կործանւի հայրենիքը, թո՛ղ տապալի հանրապետութիւնը, միայն թէ մեր գոյքը անձեռնմխելի չիւայ: Այդ էր հայեաներ բուրժուազիայի ընդհանուր վախճանը: Այդ բապէից Ազգային Ինքնապաշտպանութեան կառավարութիւնը դառաւ Ազգային Դաւաճանութեան կառավարութիւն: Տրիգօնը՝ Բլանկի թերթում տպագրած իր խիստ թղ.

ւածով մերկացրեց այդ թիւը հաշիւէն աւելորդ թիւեր:

Այդ ժամանակ կառավարութիւնը այն բանի մասին էր մտածում, թէ ինչպէս սոյնով սեփասպատանի Փաբիգի ազգաբնակչութիւնը և այդպիսով ստիպէ նրան պահանջերու՝ վերջ տալ պատերազմին: Նա մասնաւոր յարձակումներ ծնողով ձգտում էր արիւնքաբաժնի բանւորներին և յուսահատեցնել նրանց: Այդ յարձակումները սկսեցին լուրջորէ թեամբ և վերջացան նահանջով, որի շնորհիւ մեռաւ բանւոր զառակարգի ռազմական ոգին: Գնեկրալ Դիւկրոն այդ տակտիկայի հեղինակն էր: Նա յարձակելու ժամանակ յայտարարեց, թէ վերադառնալու է «մեռած կամ յաղթող», սակայն վերադարձաւ ողջ և յաղթւած ու զնդակահարեց այն բանւորներին, որոնց խնայել էին պրուսական զնդակները: Այդ հերոսը վարձադրեց իր բուրժուական առաքինութեան համար:

Բանւորները և սոցիալիստները հոկտեմբերի 13-ին և յուլիարի 9-ին երկու անգամ փորձեցին զաւտան կառավարութեանը դուրս անել քաղաքային խորհրդարանից, երկու անգամին էլ նրանք յետ ծղւեցին այն զօրքերի ուժերով, որոնք հաշտութեամբ հեռու էին պահել ճակատամարտի դաշտից: Թշնամին արդէն ոչ թէ գերմանացիներն

էին, այլ պրուսիացիներ: Կառավարութիւնն շտապեց բանակցութիւններ վարել Բիսմարկի հետ:

Փաբիգում պաշարւած կառավարութիւնը կրտսւած լինելով երկրի ներքին շրջաններից, անձաւոթ կամ լաւ տեղեակ չլինելով այնտեղի բանակի զրութեանը և նոյն իսկ կարեւոր չհամարելով խորհրդակցել Բորդոյի կառավարութեան հետ, ստորագրեց մի դեկրետ, որի առաջին հետեւանքը եղաւ արեւելեան բանակի ոչնչացումը: Նա ընդունեց հաշտութեան պայմանը. — երկու նահանգ և 5 միլիարդ:

Իսկ առաջին դէպքն էր, երբ պաշարւած բերդի կառավարութիւնը իր հեղինակութեան սահմաններից դուրս ելող զօրքի և քաղաքների անունից պայման էր կապում թշնամու հետ: Բայց այդ ժաւքերին, Սիմոններին և Ֆերրիններին այդ շանքանքի համար այն ժամանակ հարկաւոր էր գնդաւհահարել: Ռանկը և Գամբելթան*) այնպէս վրդովւած և կատաղած էին, որ ցանկանում էին ձերբակալել Ժիւլ Սիմոնին, որը ներկայացաւ նրանց զինաթափ լինելու հրամանով: Սակայն Բիսմարկը քնած չէր: Նա փրկեց Ժիւլ Սիմոնին և հրատարակեց Բորդոյի կառավարութեան դեկրետը, որն արգելում էր պատուիրակներ վերընտրել բոնապար-

*) Նա հրտարեալ հերպով Ռանկի անունը Գամբելթայի անունից առաջ դրի, որովհետեւ նա ղիմադրութեան նպէս եւ ղնպարտամունքներում պաշտպանութեան կազմակերպիչն էր: Պատմաբանը կատարի նրա դերը:

տիտաներին, որոնք ձայն էին տալիս պատերազմ յայտարարելուն:

Ազգային ժողովը Բորդոյում, ինչպէս Կրիմիէն էր անւանում, «Պրանսիայի այդ խայտառակիչը» (Կրիմիէն այդ արտայայտութեան ճամար մահւան դաստապարտւեց), ընտրւած էր Բիսմարկի հովանաւորութեան տակ: Այդտեղ եղբայրացան բուրժուական միապետականները և հանրապետականները, արաբներ ժողովին Գարիբոլիին, որովհետեւ բացի Ֆէդերից նա միակ զենեւալն էր, որ շարդեց պրուսացիներին: Այդ ժողովն առանց վիճարանութեան, ոգեւորութեամբ քննարկեց հաշտութեան ամօթալի պայմանները:

Հաշտութեան պայմանագիրը այնպէս շտապով հաստատւեց, որ Բիսմարկը զարմացաւ և ամսասաց, որ նա չպահանջեց 10 միլիարդ, ինչպէս որ ուռաշարկում էր նրա ֆինանսական խորհրդատու Բլէյխբերգերը, այն մտքով, որին Թիերը ցանկանում էր պատուաւ Լեգիոնի հրամանատարի խաչով վարձադրել:

Ժողովի հայրենասէրները հանդիսաւոր կերպով շնորհաւորեցին զիկտառոր Թիերին, որը մինիոտրներ նշանակեց Ազգային Դաւաճանութեան Կառավարութեան բուրժուական հանրապետականներից և դուրս վանեց Գամբէթային: Թիերը նրան «անգուսպ—խելագար» անւանեց, որովհետեւ Գամ-

բէթան տեղիակ լինելով Գերմանիայի զինւորական այժերի զլաւամանք, ցանկութիւն ունէր շարունակել դիմադրութիւնը: Միայն թի քանի տաքի լեռայ, երբ արւած էին երկու նահանգները, 5 միլիարդը վճարւած ու հաշտութիւնն ապահովւած, հայրենասէր բուրժուազիան նորից քաջութիւն ունեցաւ և յանդգնեց նրան յայտարարել ազգային ինքնապաշտպանութեան հերոս:

Պրանսիան խայտառակօղ հիմնադիր ժողովը Բորդոյից փոխադրել էր Փարիզ և նրա արժանաւոր նախագահ Թիերը սկսեց զինաթափել և հանդստացնել Փարիզի բանւորներին և սոցիալիստներին, որոնք ղալրոյթից դողում էին, տեսնելով այն, որ ազգային դաւաճանութեան կառավարութիւնը Փարիզը քաղցով ու ժամսպառ արու այն ժամանակ, երբ տմեն տեղ և ամեն օր մթերքների պահեստներ էին գտնւում: Այդ ժամանակ պարզւեց, որ կառավարութիւնն իզուր էր նրանց արբէնը թափում կապիտալիստացիայի պատրաստւելու համար: Բուրժուական հայրենասէրները այժմ կոկորդիլոսի արաատուք են թափում, սգալով Էլզաս-Լոթարինգիայի կորուստը: Սակայն 1871 թւին նրանք չէին ամսասում ոչ ոչնչացող զօրքերին, ոչ 5 միլիարդին և ոչ էլ Էլզաս-Լոթարինգիային: Բայց պրուսացիների կողմից բուրժուաների տներից պատի ժամացոյցների յափշտակումը

ներքեք գեա երկար ժամանակ լիջում էին Բուր-
ժուական թերթերը ասորիներ շարունակ լի էին
բաղմաթիւ դանդաւաներով այդ դադաջւած ժամա-
յայցների մասին Quasi հայրենասէրները միայն
ժամայայցներն կորուստն էին ամսոսոււմ:

II. Բուրժուական հայրենասիրութիւն—շահի նորման է.

Բուրժուական հայրենասէրները սպեկուլյա-
ցիայի են երթարկում նայն իսկ իրենց հայրենիքի
թշւառութիւնը: 1870—71 թւերի պատերազմը,
որ հաջարաւոր մարդկանց կեանքին վերջ դրաւ,
Փրանսիայի մի երբորդ մասը քայքայեց, նրա երկու
դաւառները անդամահատեց և նրա վրայ նստեց
12 միլիարդի պատերազմական ծախք և 5 միլարդի
պատերազմական տուգանք, պետական արժէքա-
թղթերի տէրերի եկամուտից ոչ մի սանթիմ չպա-
կասեցրեց: Ազգային դաւաճանութեան կառավա-
րութիւնը կանոնաւոր կերպով վնասում էր բուր-
ժուական հայրենասէրների պետական պարտքերի
տեղսները: Հենց այդ ժամանակ նա դադարեցրեց
խնայողական գանձարանից դրամադրուխ բաց թող-
նել փոքր սեփականատէրերին և քայքայեց
նրանց: Պատերազմը հայրենասէր կապիտալիստնե-
րին հարստանալու համար յարմար առիթ հանդի-
սացաւ:

Ելլաւ-Լոթարենգիայի դիզումը, որին ուրա-
խութիւնից դողալով համաձայնեց Թիեքք—Այգէնի
հանքերի մեծ փայտերեքը և Պատւէ-Կարթիէն՝
Ռուանի մեծ կտաւազործարանի տէրը, ազատեց
Այգէնի և Պատւէ-Կարթիէ հանքատիրական ընկե-
րութիւնը Վերին Հոննսի հանքերի մրցումից,
իսկ ներքին Սենայի և Հիւսիսի կտաւազործարան
գործարանները Ելլասի կտարեղէնի և ջուլհակային
գործարանների մրցումից: Այդ արդիւնաբերական
շրջանների կապիտալիստների հսկայական կարողու-
թիւնը, որ տասնեակ միլիոններով է հաշոււմ,
սակողժւած էր այդ տղքատ դարաշրջանում: Հայրե-
նասէրները Ելլասի դիզումից օգուեցին իրենց
հարստացնելու համար: Կելսին, Իոթֆուա և ուրիշ
մեծ արդիւնաբերողները, ձգակելով իրենց արդիւնե-
րի համար ապահովել երկու ազգային շուկայ,
պահպանեցին Ելլասում եղած իրենց գործարան-
ները և Բելֆորում, Թրուաում և ուրիշ քաղաք-
ներում հիմնեցին նորերը: Բանտրներին իրենց
կողմը գրաւելու համար նրանք Ելլասի և Լոթա-
րիէգիայի հայրենասէրներին հասցրին ամենամեղ-
գին շիկացման ու դրդեցին նրանց գաղթել Փրան-
սիա՝ բուրժուական լծից ազատագրելու համար,—այն
լծից, որի հետ հանութեամբ հաշուեցին կապիտա-
լիստները: Յիմարացած չքաւորութիւնը գաղթեց
մասսաներով: Ով ունէր մի փոքր հողակտար, ծախեց

չնչին գնով, իսկ Կէլսինը՝ բանւորներէ հայրենասիրութիւնը բորբոքելու համար, ասաւ Վիլհելմ I-ին, որ իր կրօնքի վրայ տեղ չկայ գերմանական շքանշանի համար, բայց շատակից ուղղ շքանշանը ընդունել Վիլհելմ II-ից, երբ վերջացաւ հողի գնելը: Դերուկէտը և հայրենասէր Բարրէտի հայրը, ինչպէս ասում են, հանգամանքից օգտւեցին, որպէսզի ընդարձակեն Էլզաս-Լոթարինգիայում իրանց ունեցած հողերի տարածութիւնը:

Փրանսիական բանկը ևս իր հերթին հսկայական օգուտ քաղեց: Նրա դիվիտենդը, որ 1868 թ. կազմում էին 90 Ֆրանկ իւրաքանչիւր ակցիային, 1871 թ.ին բարձրացաւ մինչև 270 Ֆրանկի, 1872 թ. մինչև 320 Ֆրանկի, 1873 թ.—մինչև 360 Ֆրանկի: Բանկը ոչ մի ժամանակ չէր տւեր այդպիսով մեծ գիվիդէնտ: Այդ շահը որչափ որ անսովոր էր, այնչափ էլ գուրեհկան էր: Նա քաղում էր այն Փինանսական օպերացիաներից, որոնք կապւած էին 5 միլիարդ ֆուգանքի վճարման հետ:

Բաւրժական հայրենասէրները ցանկանալով տեղաւորել իրանց կապիտալները, կարողացան նախպէս ոսկի դիզել, օգտւելով իրանց երկրի թշուառ գրութիւնից: 5 միլիարդ ֆուգանք վճարելու համար կատարած փոխառութիւնը առիթ տւեց ամենատենդային և միաժամանակ արտակարգ շահաւէտ բորսային սպեկուլյացիայի:

Դեռ երբեք այդպիսի խայտառակ փոխառութիւն չէր կնքւած: Թիերր Բաց Թողեց այդ փոխառութիւն այնպիսի ցած գներով, որն ընդունակ է անել ամենաշահասէր բանկիրը՝ փոխառութիւնը տալով անտեսական դրութեան և Ֆինանսների քայքայման մէջ դանւող պետութեան: Նա Բաց Թողեց 5%-ի փոխառութիւն, 100-ի փոխունակ 80-ական, որը դարձնում է շահի նօթման 6%: Պետութիւնն ստանում էր 80 Ֆրանկ, իսկ պարտաւորւած վերադարձնել 100 Ֆր. և բացի դրանից 5% տարեկան: Այսպիսով պետութիւնը իւրաքանչիւր պարտատոմսի մէջ կորցնում էր 50 Ֆր. և 125 միլլիոն 5 միլիարդի մէջ: Բոլոր կապիտալիստները Թիերրի, Սիմօնի, Ֆէրրիի և ուրիշ մեծ հայրենասէրների դիւաւորութեամբ թափւեցին փոխառութիւն կնքելու, որը ծածկւեց 8 անգամ: Պահանջ կար 5 միլիարդի, իսկ առաջարկւում էր 40 միլիարդ: Այդքան օգտակա էր այդ օգեբացիան: Փոխառութեան պարտատոմսերը դուրս դալուն պէս խեղճն թանկացան: Նրանք 80 Ֆրանկից բարձրացան մինչև 112—115 Ֆրանկի այնպէս որ ամեն մի հայրենասէր, եթէ 80 Ֆրանկի փոխառութիւն էր օտարադրում, աշխատում էր 32—35 Ֆրանկ: Փոխառութիւն գնողները մի քանի օրում 218 միլ. շահ ստացան: Դերմանիայի յաղթութիւնը այնպիսի

շահ չբերեց գերմանացի հայրենասերներին, ինչպէս Ֆրանսիայի պարտութիւնը՝ Ֆրանսիացիներին:

Թիեքր, որն ազատեց բոնապարտապաշտ պատերազմները*) գոյքը որը չնայած գանձարանի լի-
տկատար պարգումներ, ստիպեց քւէարիւ 40 միլիոն՝
Օրլէանի արքայական իշխանապետներին վարձա-
դրելու համար (ներանք այդ փողերը դրպանեցին և
առ ղր շնորհակալ չեղան), որը պատրաստեց 5 մի-
լիարդի փոխառութիւնը, յայտարարեց «հայրենիքի
պաշտպան և հայր» միայն նրա համար, որ հայրն
նաեղներին դրպանը լեղրեց հայրենիքի սակիներով:

Անկապած, 1870—71 թւի պատերազմը բուր-
ժական հայրենասիրութեան պատմութեան ամե-
նասանձառանալի էջերից մէկն է: Սակայն հայրենա-
սերներին գործը պէտք է համարել թէև առ անչափ
խաչտառակ, բայց հայրենիքի համար առ պակաս
կործանարար, նաև նրանց խաբեւայական օլիմները:
Որտեղ շահի աւելի բարձր նորման է, այնտեղ էլ
կապիտալի հայրենիքն է: Ինչպէս գիշակեր թաշու-
նը յարձակում է դիակի վրայ, այնպէս էլ կապի-
տալիստները թափում են այնտեղ, որտեղ սպաս-

*) Բորդոյի կառավարութիւնը պահանջեց՝ բոնապարտապաշ-
տ պատերազմների շրջան մայն էին տեւ պատերազմ յայտարար-
ելուն) զոյքը գրաւել պատերազմի ծախսերը վճարելու համար: Սա-
կայն Թիեքր որպէս նայրենասեր, ստիպեց վերացնել այն առաջա-
րը, որը բացառական կերպով մնաստըմ էր բոնապարտապաշտ նայրենա-
սերներին մասնատու օկոպակտութեան: Սակայն նոյն աղ Թիեքրը
գրաւեց նկարել նորքէի փոքրիկ կարողութիւնը, որը Կոմունայի
անգամ կոմունով քւէակեց մանգոմը սիւնը քանդակում:

ւում է խոշոր շահ 1870—71 թւերի պատերազ-
մից իվեր նրանք Ֆրանսիայում ստեղծւած կա-
պիտալները անպազար արտասահման են արտահա-
նում, որպէսզի աւելի օգուտ քաղեն նրանից: Այդ
կապիտալները հունգարիայում և Միացեալ Նահանգ-
ներում օժանդակեցին հողագործութեան զարգաց-
մանը, Իտալիայում և Սլաւիայում՝ գինեգործու-
թեանը. նոյն կապիտալիստներն էին, որ զարդ աւին
արդիւնաբերութեանը Աւստրիայում, Իտալիայում,
Լիւքսեմբուրգում, Միացեալ Նահանգներում: Այդ
երկրներն գիւղատնտեսական և արդիւնաբերական
առարկաները մրցումեն Ֆրանսիական արդիւնքներին
հետ միջազգային շուկայում, նոյն իսկ Ֆրանսիա-
կան շուկաներում:

Այդ արդիւնքները Ֆրանսիա ներմուծելով
վնաս պատճառեցին գործարանատէրերին և հազա-
րորմներին: Այն ժամանակ նրանք հոգնաւարդ
աւարիք պահանջեցին, որպէսզի իրենց սիրելի հայ-
րենակիցներին ժախւոյ ազրանքների գնեք բարձ-
րացեն: Յանուն մաքուր և սուրբ հայրենասիրու-
թեան, նրանք ջանկանում են, որ Ֆրանսիացիք
միայն Ֆրանսիական հաց առ միս ուտեն, որ նրանք
հագնեն Ֆրանսիական կտորներից՝ թէկուր այդ բոլո-
րի համար կարիք զգացել 10 կամ 20 տոգոս աւելի
վնարել այն գնելից, որանք վնարում են սովորաբար
օտար երկրացիները: Սակայն հէնց նրանք, այդ հազա-

տեքերն ու գործարանները, կապիտալիստական
ալլ եղբայրների հետ, իրանց կապիտալները տանելով
արաւսահման, զարգացրին իրենց ախոյեան ազգերի
գիւղատնտեսութիւնն ու արդիւնաբերութիւնը:

Նրանք աւելի փառ վարւեցին: Երբ Ֆրանսիայի
և Իտալիայի միջև Թունիսի պատճառով պատերազմ
էր բռնկելու, կապիտալի հայրենասէրները ստորագ-
րեցին իտալական կառավարութեան փոխառութիւ-
նը, նրան ուղարկեցին հարիւր միլիոններ, որպէս-
զի նրա բիւզժէում հաւասարակշռութիւն մտցնեն
և նրա ռազմական պահեստը լրացնեն: Սլաւիստ
պատերազմի դէպքում Ֆրանսիական զինւորների
գէտ ուղարկւած ռումբերը պատրաստւած կլինէին
Ֆրանսիական փողերով:

Դաւաճանել հայրենիքին և հոգապել նրան—
ահա թէ ինչպէս է կայանում բուրժուազիայի հայ-
րենասիրութիւնը:

III. Հայրենասէրները—Պշնամի են բանտրներին և դաշնակից
Ֆրանսիայի Թշնամիներին.

Իմ պատւիրակ եղած ժամանակ ես օրինադիւ
մայրի կին-բանտրուհիների մասին, մի Եսապիւ
որով երեխայի և մօր շահերի տեսակէտից առաջ-
նորդւելով, մօր համար պահանջում էի պետական
օժանդակութիւն, որպէսզի մայրը ծննդից երկու

ամիս առաջ և նրանից երկու ամիս անց հնարա-
ւարութիւն ունենայ առանց անխառն ծախսե-
տանոցում, պահպանել իր զոյսւթիւնը: Ես ասեմ
էի, որ կինը իր հղիութեամբ ու ծնումով ազդի
ու մարդկութեան համար կատարւած է սուրբ և
աւելի օգտակար գործ:

Օժանդակութիւն խօսքի ժամանակ մեծ հայ-
րենասէր Ռուվիէն, այն ժամանակույ Ֆրանսիայի
մինիստրը, գուրս թռաւ տեղից այնպէս, ինչպէս
կառաղած շուն, որին սպառնում են ձեռքից խլել
ոսկորը: Նա պալատի բոլոր հայրենասէրների ծա-
փերի տակ ամբիոն վազելով յայտարարեց, որ ոչ ոք
իրաւունք չունի այդ կարգի օրէնքներով վատնել
պետական գանձաբանը:

Ահա նրանք, հայրենասէրները—առարկեցի ես:
Երբ պահանջում է մի քանի միլիոն, որպէսզի
օգնութիւն արւի Ֆրանսիայի կանանց ու երեխա-
ներին, նրանք երդում են բոլոր աստւածներով,
որ այդ փոխառութիւնը քւէարկել, նշանակում է
բանտը դաժակարգի լցրած պետական գանձաբանը
անօգուտ տեղը վատնել: Սակայն դուք, պ. պ. պա-
ւիրակներ, ամեն տարի միլիարդներ էք քւէար-
կում, որպէսզի ռէնտան վճարւի պարագիտներին,
տասնեակ և հարիւր միլիոններ հողատէրերին ու
մեծ արդիւնաբերողներին, որպէսզի ծածկւի նրանց

1003
11200

գնանները, օժանդակում էք նրանց երկաթուղային և այլ ձեռնարկութիւնները:

Բուրժուական հայրենասէրները չեն բաւականանում ստորին դասակարգներին միայն առերեւոյ համադրութիւն ցոյց տալով համակրութիւն, որն իսկոյն չքանում է, երբ ընդհարում է քսակի շահերին: Նրանք առեւտրութեամբ և արհամարանքով են վերաբերում դէպի այդ դասակարգները, որ արտաշախում են ամենավայրի խտութեամբ: Բուրժուական հայրենասիրութեան պատմութեան մէջ կարելի է ցոյց տալ այդպիսի հարիւրաւոր դէպքեր: Ահա աւելի շատ րնորոշներից մինը:

Գերմանացիք, գինւորական օրէնքներով առաջնորդւով, 1870-71 թւերին դադարեցին կոտորել Ֆրանսիական զինւորներին այն ժամանակ, երբ նրանք անձնատուր եղան: Գերմանացիք Ֆրանսիացիներին գերի վերցնելով, առանց որեւէ վնաս հասցնելու ուղարկեցին Գերմանիա: Հաշտութիւն կայացնելուց յետոյ գերիները վերադարձուցին:

Իսկ բուրժուական հայրենասէրները Կոմմունայի պարտութենից յետոյ բանտարների և ուղիալիսանների վերաբերմամբ հաշւի չառան ոչ մի օրէնք: Սակայն կոմմունարները ևս Ֆրանսիացիներ էին, իրանց հայրենակիցները: Ութօրիայ արիւնայի շաբաթւայ ընթացքում նրանք անդադար և ան-

գթօրէն գնդափահարում էին տղամարդկանց, փանաց ու երեխաներին: Նրանք բոլորին ձերբակալում էին առանց քննելու, քանդում էին տները և որպէսզի կոմմունարների գործը շուտ վերջացնեն, խմբերով հաւաքում էին զօրանոցների բազերը, որտեղ ոչնչացնում էին նրանց թնդանօթային ուսմբերով:

1848 թւի Յունիսեան սարսափելի օրերը դերադանցւեցին:

Այն ժամանակ «Հայրենիքի հայր» Թիերր Էկառ այն համոզմանը, որ հայրենասէր բուրժուական այն համոզման է որչափ խմեց Ֆրանսիացիների արիւնը և դադարեցրեց զարգը: Տղամարդկանցից, կանանցից և երեխաներից, որոնց կոտորել չլազուկեց, կազմեցին երկար շարաններ ու ոտքով բռնուցին Վերսալ: Բուրժուական որձ ու էգ հայրենասէրները, կենդանի ցանկապատ կազմեցին, թող տալով, որ իրենց մօտով անցնի մարդկային այդ հօտը, որ հիւծւած, ծարաւից ու սովից մեռնում էր: Բուրժուական հայրենասէրները կատաղի մոլեգնութեամբ ծաղրում էին նրանց, թքում երեսներին և ձեծում նրանց: Գալիֆֆէն երբեմն այդ մարդկային շաքանները կանգնեցնում էր, դուրս էր բերում նրանց միջից ու գնդափահարում նրանց, որոնք անչալտ է, թէ ինչու նրան դուր չէին դալիս:

Այդ անբաղդ Ֆրանսիացիք նախ ընկան կեղտոտ ու նեղ բանտերը, ապա նրանց ներկայացրին զինուորական դատարանի տրիբունալին, որը վնուեց նրանց կախել կամ ուղարկել դաժանակիր աշխատանքի։ Դեռ մի քանի տարի անց, հայրենասեր բուրժուազիան Սատորիում գնդակահարեց Կոմմունայի զերի Ֆրանսիացիներին։

Կոմմունայի պաշտպանները—իրեն եղբայրները արեան զնով Դերուլեզը, հայրենասիրութեան այդ պապը, պատուաւոր լեզիոնի խաչին արժանացաւ։ Այն ժամանակ Ֆրանսիացիներին շարդել, ասել էր արժանանալ փութքի, պատւի և կատարել հայրենասիրական բարձր պարտականութիւն։ Ոչ մի պատերազմ չգիտէ այդպիսի գաղանալին վերաբերմունք դէպի յաղթւածները։

Բիւմարքը դառաւ հայրենասէրների գաշնակիցը։ Նրա հրամանով գերմանական զօրքը կանգնեցրեց փախուստի մէջ փրկութիւն որոնող խեղճերին ու յանձնեց հայրենիքի Վերսալեան փրկիչների ձեռքը։ «Ժամանակ» թերթը, խկական հայրենասէրի լիբր անամոթութեամբ պատմում էր այն օգնութեան մասին, որ ցոյց տւեց Բիւմարքը Մակ Մահոնին և Թիերին, որպէսզի խեղդի Փարիզի Կոմմունան, նա պատմում էր որպէս ամենարնական ու անժխտելի փաստի մասին։

1871 թւին կոմմունարները շարդը, ինչպէս և 1848 թ. յունիսեան օրերի սարսափները, երևան հանեցին հայրենասէրների առելութեանը դէպի բանտները։—Նրանց հասկացողութեամբ այդպիսի կոպիտ և ստորին էութիւններ, որոնք միայն նախորդւած են հարստութիւն արտադրելու համար պէտք է երկաթի թաթերով պահել անտրտունը հնազանդութեան մէջ։

Կենտրոնների արդիւնաբերող դարձաքանատերերը—բոլորն էլ առանց բացառութեան կրքոտ հայրենասէրներ են—չեն թագցնում իրանց արհամարանքը դէպի իրենց շահագործող բանտները։ Նրանք նրանց անւանում են իմ բանտներ, ինչպէս որ «հողագործն է անւանում—իմ ձիերը, իմ խոզերը և այլն։

Նրանք արգելում են բանտներին տրտնջալ բռնաժարակեան լծի գէմ, որը զրկում է նրանց ամեն մի ազատութիւնից և ամեն մի աւրախութիւնից։ Ամենափոքր զանդատը, ամենափոքր դիմումը աշխատանքի պայմանները բարելաւելու համար պտտի է ենթարկւում. եթէ դա կատարում է մասնաւոր մի բանտը, նրան գուրս են ձգում որհեստանոցից, զրկում են մի կտոր անհրաժեշտ հագից։

Մօտ երեսուն տարի առաջ երկու անգլիացի Իօլլեն եղբայրները, իրանց ցանկութեան համաձայն

հնարաւորութիւն չունենալով շահագործել ա
գի կանանց, որոնց օրէնքով արգելուած էր գիշեր-
ներն աշխատեցնել, հիմնաւորեցին Ռէլիմուս և
իրանց շուկականոցներում Փրանսիացի կանանց
ստիպում էին աշխատել գիշեր-ցերեկ, որոնց ոչ
մի օրէնք չէր հովանաւորում: Այդ շահագործումը,
որն անագին եկամուտ էր ապրիս, նրանց զրդեց
մի շարք մանելու և գործելու գործաքաններ հիմ-
նել հիւսիսում: Իսկ հանրապետական հայրենասէր
պարոնայք—միսիսարները այդ անգլիացիների կրթ-
ութիւնը դարգաւրեցին շքանշաններով: Անգլիական և
Քերմանական հայրենասէրները իրենց հայրենիքում
նոյնն են անում Փրանսիական արդիւնարեւոյ կա-
պիտալիստներին:

Կապիտալիստները—հայրենասէրները, ինչ ազ-
գի էլ պատկանեն նրանք, գործում են միատեսակ
օրպէսզի շահագործեն ու գնդակահարեն բանւոր-
ներին, եթէ նրանք պահանջում են իրենց աշխա-
տավարձը բարձրացնել:

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical record or a collection of items.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical record or a collection of items.

Գինն է՝ 10 բուբ.

2013

« Ազգային գրադարան

NL0039304

5345

